

शेर्पा भाषाको शब्दवर्ग

दावा शेर्पा*

सारांश

नेपालको हिमाली क्षेत्रमा बसोवास गर्ने शेर्पा जातिले बोल्ने भाषालाई शेर्पा भाषा भनिन्छ । यो भाषा भोटबर्मेली भाषा परिवारअन्तर्गत पर्दछ । २०६८ सालको जनगणनाअनुसार एकलाख चौधहजार आठसय तीस अर्थात् शेर्पा भाषा बोल्नेको सङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ०.४३ प्रतिशत मात्र रहेको तथ्याङ्क देखिन्छ । यस लेखमा क्षेत्रीय सर्वेक्षण विधिद्वारा सङ्कलित सामग्रीका आधारमा शेर्पा भाषाका शब्दवर्गहरू पहिचान गरी नेपाली भाषा र शेर्पा भाषाका शब्दवर्गको तुलनात्मक अध्ययन प्रस्तुत गरिएको छ । शेर्पा भाषाका शब्दवर्गमा नाममा व्यक्तिवाचक, जातिवाचक, द्रव्यवाचक, समूहवाचक र भाववाचक रहेका छन् भने सर्वनाममा पुरुषवाचक प्रथम, द्वितीय र तृतीय पुरुष एकवचन अनि बहुवचन पाइन्छ । आत्मवाचक, दर्शकवाचक र प्रश्नवाचक सर्वनाम रहेको पाइन्छ । विशेषणमा गुणवाचक, परिणामवाचक, सङ्ख्यावाचक र सार्वनामिक विशेषण पाइन्छन् । क्रियापदमा भने सकर्मक, अकर्मक, समापिका, असमापिका क्रिया पाइन्छन् भने क्रियाविशेषण, नामयोगी, संयोजक र विस्मयादिबोधक आदि अव्यय पनि पाइन्छन् ।

विशेष शब्दावली

शब्दवर्ग, क्रियायोगी, सर्वनाम, विशेषण, व्यक्तिवाचक, जातिवाचक, द्वितीय, एकवचन, बहुवचन, प्रथम पुरुष, द्वितीय पुरुष, प्रश्नवाचक, आत्मवाचक, सकर्मक, अकर्मक, अव्यय, स्त्रीलिङ्ग, पुलिङ्ग ।

विषय प्रवेश

नेपालको हिमाली क्षेत्रमा बसोवास गर्ने शेर्पा जातिले बोल्ने भाषा नै शेर्पा भाषा हो । “नेपाली बृहत् शब्दकोश” (२०५५ : १३७३) ले शेर्पालाई हिमाली वर्गको एक नेपाली जातिका रूपमा परिभाषित गरेको छ । नेपालमा भारोपेली, भोट बर्मेली, आग्नेली र द्रविडेली गरी प्रमुख चार परिवारका भाषाहरू बोलिन्छन् । भारोपेलीपछि भाषाभाषीको सङ्ख्या र क्षेत्रको विस्तारका दृष्टिले भोट बर्मेली भाषा परिवारको स्थान दोस्रो देखिन्छ । चीन, तिब्बत, बर्मा, नेपाल, लाओस, भियतनाम, थाइल्यान्ड, बङ्गलादेश, भूटान र भारतका लद्दाख, सिक्किम, आसाम, दार्जिलिङ आदि ठाउँमा यस परिवारको भाषा बोलिन्छ । यस परिवारका चिनियाँ र भोट बर्मेली गरी दुई मुख्य हाँगा भेटिन्छन् । यसमध्ये भोट बर्मेली परिवारको भाषा तिब्बत र नेपालमा बोलिन्छ । शेर्पा भाषा भोट बर्मेली परिवारभित्र पर्दछ । शेर्पा जातिले बोल्ने शेर्पा भाषाको मुख्य क्षेत्र सोलुखुम्बु जिल्लाको हिमाली क्षेत्र हो । शेर्पा जातिहरू देशका ७२ वटा जिल्लामा छरिएर रहेका छन् । सगरमाथा कोशी, मेची, वागमती र जनकपुर अञ्चलका विभिन्न क्षेत्रहरूमा शेर्पा भाषा बोल्ने वक्ताहरूको बसोवास रहेको पाइन्छ । शेर्पा जातिहरू पर्यटन, व्यापार, होटल व्यावसाय क्षेत्रमा संलग्न भई काठमाडौंको बौद्ध, ठमेल, क्षेत्रपाटी, लाजिम्पाट जस्ता ठाउँमा रहेका छन् भने देश विदेशमा जापान, कोरिया, हङकङ, सिंगापुर, जर्मनी, बेलायत, फ्रान्स, अमेरिका आदि देशमा रोजगारी र व्यापार दुवै क्षेत्रमा संलग्न भइरहेको पाइन्छ । यो भाषा सम्बोटा लिपिमा लेखिन्छ (शेर्पा, २००७ : १) । शेर्पा भाषाका विभिन्न

* उप-प्राध्यापक शेर्पा महेन्द्र रत्न क्याम्पस, त्रि.वि., ताहाचल, काठमाडौंमा प्राध्यापक हुनुहुन्छ ।

क्षेत्रीय भाषिका रहेका छन् । लि.एस.वाइ. का अनुसार यस भाषाका खुम्बु, सोलु र पश्चिमी गरी तीनवटा क्षेत्रीय भाषिका छन् । शेर्पा भाषा सोलुखुम्बु, रामेछाप, ओखलढुङ्गा, ताप्लेजुङ, भोजपुर, सुनसरी र तेह्रथुम जिल्लामा ठुलो सङ्ख्यामा बोलिन्छ, भने देशका अन्य जिल्लाहरूमा पनि छिटफुट रूपमा बोलिन्छ ।

उद्देश्य

शेर्पा भाषाको शब्दवर्गको पहिचान गरी शेर्पा भाषाका शब्दवर्ग र नेपाली भाषाको शब्दवर्गको तुलना गर्नु यस अध्ययनको उद्देश्य हो ।

अध्ययन विधि

यो अध्ययन गुणात्मक ढाँचाको रहेको छ । यस अध्ययनमा प्राथमिक स्रोतबाट सामग्री सङ्कलन गर्न तेह्रथुम जिल्लाको श्रीजुङ गा.वि.स. का ४५ घरधुरीका शेर्पा भाषाभाषी वक्तामध्ये १० घरधुरीका एक महिला र एक पुरुष गरी जम्मा २० जना वक्तासँग प्रत्यक्ष सम्पर्क गरी अध्येता 'म' आफैँ शेर्पा मातृभाषी भएको हुनाले अन्तर्वाता, कुराकानीका माध्यमबाट सामग्री सङ्कलन गरिएको छ । यसमा गरिएको शेर्पा भाषी वक्ताको प्रतिनिधि छनोट उद्देश्यपरक प्रकृतिको रहेको छ । द्वितीय स्रोतका रूपमा पुस्तकालयको अध्ययन, समाचार तथा विभिन्न शेर्पा भाषाका लेख-चनाहरूको अध्ययन गरी शेर्पा भाषाका शब्दवर्गका लागि सामग्री सङ्कलन गरिएको छ । सङ्कलित सामग्रीलाई समसामयिक नेपाली व्याकरणसँग नेपाली भाषाको तुलना गरिएको छ । व्याख्या-विश्लेषणका लागि वर्णनात्मक विधिको उपयोग गरिएको छ ।

शब्दवर्ग

शब्दको विभाजनलाई शब्दवर्ग भनिन्छ । नेपाली भाषामा नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया र अव्यय क्रिया विशेषण (क्रियायोगी, नामयोगी, संयोजक र विस्मयबोधक) गरी पाँचवटा शब्दवर्ग छन् ।

नाम र नामका प्रकार

व्यक्ति वा वस्तु (प्राणी, पदार्थ, ठाउँ, गुण, धर्म) बुझाउने शब्दलाई नाम भनिन्छ (शर्मा र लुइटेल्, २०६० : १४५) । शेर्पा भाषामा रहेका नाम शब्दहरू निम्नानुसार छन् :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
लाक्पा	लाक्पा	पासाङ	पासाङ
मिडमा	मिडमा	ह्याम्बुर	काठमाडौँ
खाङ्ग्री	हिमाल	स्याङ्वा	सेखिम्वा आदि ।

परम्परागत व्याकरणमा नामलाई पाँच वर्गमा राखिएको पाइन्छ (अधिकारी, २०५७ : ८१) ।

व्यक्तिवाचक नाम : कुनै एक वा विशेष व्यक्ति, वस्तु, ठाउँ, दिन, पर्व आदिको नाम बोध गराउने शब्दलाई व्यक्तिवाचक नाम भनिन्छ (दाहाल, २०६५ : ४१) । शेर्पा भाषामा रहेका यस्ता नामहरू निम्नानुसार छन् : जस्तै- पेमल्हामु, ल्होसार, दावा, गेर्पु, पासाङ, ह्याम्बुर, सोलु, डिमा आदि ।

जातिवाचक नाम : व्यक्ति, वस्तु, स्थान आदिको सामान्य वा जातित्व दर्साउने नाम जातिवाचक हुन्छ (अधिकारी, २०७१ : २५) । शेर्पा भाषाका यस्ता नामहरू निम्नानुसार छन् :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
मि	मान्छे	कि	कुकुर
फाक्पा	सुँगुर	चोड्वु	खोला

द्रव्यवाचक नाम : नाप वा तौल भएको अगणनीय पदार्थलाई बुझाउने शब्दलाई द्रव्यवाचक नाम भनिन्छ (शर्मा, २०५४: ७९) । शेर्पा भाषामा पाइने यस्ता नामहरू निम्नानुसार छन् :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
सेर	सुन	डुल	चाँदी
च्या	फलाम	स्या	मासु
फे	पिठो	स्योर	चामल
आराक	रक्सी	छ्याड	जाँड आदि

समूहवाचक नाम : व्यक्ति वा वस्तुको समुदायलाई बुझाउने शब्दलाई समूहवाचक नाम भनिन्छ (शर्मा, २०५४: ७९) । शेर्पा भाषामा पनि यस्ता नामहरू निम्नानुसार छन् :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
मिजोम्बु	सभा	बगाल	बगाल
ताँती	ताँती	रास	रास

शेर्पा भाषामा नेपाली भाषामा भैँ ताँती, बगाल, रास जस्ता शब्दले समूह नाम बुझाउने गरिन्छ ।

भाववाचक नाम : व्यक्ति वा वस्तुको गुण, धर्म, दशा वा व्यापार बुझाउने शब्दलाई भाव वाचक नाम भनिन्छ (शर्मा र लुइटेल्, २०६० : १४६) । जस्तै :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
डिडजे	माया	सेमसु	वेदना
डिर्मा	रिस	ख्यावा	जाडो
दुक्पा	दुःख आदि		

सर्वनाम र यसका प्रकार

सर्वनामलाई सट्टे नाम पनि भनिन्छ । नाम वा नाम पद समूहको पुनरुक्ति रोक्न सट्टामा आउने शब्दलाई सर्वनाम भनिन्छ । वाक्य वा उपवाक्यको पुनरुक्ति रोक्न पनि सट्टामा यसको प्रयोग गरिन्छ (शर्मा, २०५४ : ८३) । जस्तै:

एकवचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
ड	म	डिवा	हामी
ख्योरड	तँ/ तिमी	ख्योरडतिवा	तिमीहरू/तपाईंहरू
ति	त्यो	तितिवा	तिनीहरू

तिवा प्रत्यय जोडेर शेर्पा भाषामा बहुवचन बनाइन्छ । नेपालीमा सर्वनाम चार प्रकारका छन् (शर्मा र लुइटेल्, २०६० : १४७) ।

पुरुषवाचक : जुन सर्वनाम वक्ता, स्रोता तथा कथ्य विषयको सन्दर्भ बुझाउन प्रयोग हुन्छ, त्यसलाई पुरुषवाचक सर्वनाम भनिन्छ । जस्तै : म, तँ, ऊ, उनी, तिमी, हामी आदि (दाहाल, २०६५ : ४६) । यस खालका सर्वनाम निम्नलिखित तीन प्रकारका छन् :

प्रथम पुरुष

कथनमा वक्ताको सन्दर्भ जनाउने सर्वनाम प्रथम पुरुष हुन्छ (अधिकारी, २०७१: ३१)। जस्तै :

एकवचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
ड खाड्बा डोई	म घर जान्छु।	डिवा खोड्वा डोई	हामी घर जान्छौं।

प्रथम पुरुषको एक वचन र बहु वचन क्रिया शेर्पा भाषामा एकै किसिमको देखिन्छ भने नेपाली भाषाका क्रियामा वचनको प्रभाव देखिन्छ।

द्वितीय पुरुष

प्रापक (सुन्ने वा पढ्ने व्यक्ति) लाई बुझाउने सर्वनामलाई द्वितीय पुरुष वाचक सर्वनाम भनिन्छ (शर्मा र लुइटेल्, २०६० : १४७)। जस्तै :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
खोरङ् पुस्तक लेऊ।	तँ पुस्तक पढ्छस्।	खोरङ्तिवा पुस्तक लेऊ।	तिमीहरू पुस्तक पढ्छौ।

वक्ता र स्रोता बाहेक सन्दर्भ जनाउने सर्वनामलाई तृतीय पुरुष भनिन्छ (अधिकारी, २०५७ : ८५)। शेर्पा भाषाका तृतीय पुरुष सर्वनामलाई निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

एकवचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
ति ल्हामु हवाए।	त्यो राम्रो छ।	तित्तिवा ल्हामु हवाए।	तिनीहरू राम्रा छन्।

आत्मवाचक "आफू" लाई आत्मवाचक सर्वनाम भनिन्छ। यस्तो सर्वनामले नामको र सर्वनामको समेत सन्दर्भ जनाउँछ (अधिकारी, २०५७ : ८५)। जस्तै :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
निमा होराङ्ती हवासङ्।	निमा आफू चै आयो।

शेर्पा भाषामा पनि यस्तो सर्वनामको प्रयोग भएको पाइन्छ।

दर्शकवाचक

कृत्रिम व्यक्ति, वस्तु वा धारणालाई तोकेर देखाउने सर्वनामलाई दर्शक वाचक सर्वनाम भनिन्छ (अधिकारी, २०५७ : ८५)। शेर्पा भाषामा पाइने दर्शकवाचक सर्वनाम निम्नानुसार छन् :

एक वचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
दि आँप हियन।	यो आँप हो।	दित्तिवा आँप हियन।	यी आँप हुन्।
ति सन्तुला हियन।	त्यो सुन्तला हो।	तित्तिवा सन्तुला हियन।	ती सुन्तला हुन्।
दिगी साबु डिन।	यसले भनेको मान।	दिगीतिवा साबु डिन।	यिनीहरूले भनेको मान।

ति र दि शेर्पा भाषाका दर्शक सर्वनाम हुन्। यिनीहरूले क्रमशः दूरवर्ती र निकटवर्ती दर्शक सर्वनामको काम गरेका छन्।

प्रश्नवाचक

नामपदका सट्टामा प्रयोग भई प्रश्न बुझाउने सर्वनामलाई प्रश्नवाचक सर्वनाम भनिन्छ (दाहाल, २०६५ : ४७)। जस्तै :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
सु हुङ्ग्यु ?	को आउँछ ?
कं खुङ्ग्यु ?	के ल्याउँछु ?
सुला तेर्क्यु ?	कसलाई दिन्छ ?

शेर्पा भाषामा सु, सुला, कं ले प्रश्नवाचक सर्वनामको काम गरेको पाइन्छ ।

विशेषण र यसका प्रकार

विशेषणले नाम वा सर्वनामको वर्णन गर्छ । यसले नामको अर्थलाई स्पष्ट पार्ने, सीमित गर्ने, विस्तारित वा विशेषित गर्ने कार्य गर्छ । कालो, लामो, असल, सुन्दर, बुद्धिमान् आदि शब्द विशेषण मानिन्छन् । नामहरूसँग आउँदा यी शब्दले तिनको केही न केही वर्णन गरेका हुन्छन् (अधिकारी, २०५७ : ८८) ।

गुणवाचक : कस्तो, कत्रोसँग सम्बन्धित भई नामको विशेषता, स्वरूप आदि जनाउनेलाई गुणवाचक विशेषण भनिन्छ (अधिकारी, २०५७ : ८९) । जस्तै :

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
रिगी मर्मु ख्वाले ।	रातो आलु ल्याऊ ।
छयाङ् सिम्मु न ।	जाँड मीठो रहेछ ।
दि मि नक्पु न ।	यो मानिस कालो रहेछ ।

मर्मु, सिम्मु र नक्पुले शेर्पा भाषामा गुण वाचक विशेषणको काम गरेको पाइन्छ ।

परिणामवाचक

कति वा के कति जनाउने विशेषण परिणामवाचक हुन्छ (अधिकारी, २०५७ : ८९) ।

एकवचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
लिची च्याजी न ।	मकै थोरै रहेछ ।	लिची अला न ।	मकै धेरै रहेछ ।
च्याजि स्योर ख्वाले ।	थोरै चामल ल्याऊ ।	अला स्योर ख्वाले ।	धेरै चामल ल्याऊ ।

सङ्ख्यावाचक

विशेष्यको कति आदि सङ्ख्यात्मक विशेषता बुझाउने शब्दलाई सङ्ख्यावाचक विशेषता भनिन्छ (शर्मा र लुइटेल्, २०६० : १५०) ।

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
चि	एक	सुम	तिन
डि	दुई	सी	चार
ड	पाँच	चिथम्बा	दश आदि ।

सार्वनामिक

सर्वनामले नामकै अगाडि आएर नामको विशेषता बोध गराएमा त्यस्तो सर्वनामलाई सार्वनामिक विशेषण भनिन्छ (दाहाल, २०६५ : ५०) । जस्तै :

एक वचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
ति मि मेलाक्पा न ।	त्यो मानिस खराब रहेछ ।	ति मितिवा मेलक्पा न ।	ती मानिसहरू खराब छन् ।
दि मि गावा न ।	यो मान्छे बुढो रहेछ ।	दि मि गावातिवा न ।	यी मान्छेहरू बुढा रहेछन् ।

ति र दि ले शेर्पा भाषामा सार्वनामिक विशेषणको काम गरेको देखिन्छ ।

क्रिया र यसका प्रकार

घटना, कार्य व्यापार, स्थिति वा आस्था बुझाउने शब्दलाई क्रिया भनिन्छ (शर्मा र लुइटेल्, २०६० : १५१) । जस्तै :

एकवचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
आँप लुम्सुङ ।	आँप भ्रुच्यो ।	आँपतिवा लुम्सुङ ।	आँपहरू भ्रुचे ।
ड चेर्मी ।	म खेल्छु ।	डिवा चेर्मी ।	हामी खेल्छौं ।
ति खाड्वा ह्वासुङ ।	ऊ घर आयो ।	तितिवा खाड्वा ह्वासुङ ।	उनीहरू घर आए ।

कर्मकताका आधारमा

नेपालीमा क्रियालाई कर्म लिने र नलिने, वाक्य पूरा गर्ने र नगर्ने, संरचना र भूमिकाका आधारमा वर्गीकरण गर्ने गरिएको पाइन्छ । कर्म लिने र नलिने आधारमा क्रियालाई सकर्मक र अकर्मक गरी दुई भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

सकर्मक

कर्म लिने क्रियालाई सकर्मक क्रिया भनिन्छ । यसमा एउटा कर्म लिनेलाई एककर्मक र दुईवटा कर्म लिनेलाई द्विकर्मक मानिन्छ (अधिकारी, २०५७ : ९५) ।

शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
डिमाकी तो सोसुङ् ।	डिमाले भात खायो
पासाङ् छ्यो लोई न ।	पासाङ् वेद पढ्दै छ ।
ड्याकी गोपालला कलम विनी ।	मैले गोपाललाई कलम दिएँ ।

उपर्युक्त वाक्यमा 'सोसुङ्' र 'लोई न' सकर्मक क्रिया हुन् । पहिलो वाक्यमा 'कं सोसुङ्' भन्दा वा प्रश्न गर्दा 'तो' भन्ने उत्तर आउँछ भने दोस्रो वाक्यमा 'कं' लोई भन्ने प्रश्न गर्दा 'छ्यो' भन्ने उत्तर आउँछ । यहाँ 'तो' र 'छ्यो' कर्म भएर आएका छन् । साप, लोई, ठिउ, शेर्पा भाषाका सकर्मक क्रिया हुन् ।

अकर्मक

कर्मको अपेक्षा नगर्ने क्रियालाई अकर्मक क्रिया भनिन्छ (दाहाल, २०६५ : ५३) ।

एकवचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
अडा डिलक्सुङ् ।	नानी सुत्यो ।	अडातिवा डिलक्सुङ् ।	नानीहरू सुते ।
डिमाकी गोठे लंसुङ् ।	डिमाले हँसायो ।	डिमातिवाकी गोठे लंसुङ् ।	डिमाहरूले हँसाए ।
पासाङ् डुसुङ् ।	पासाङ् रोयो ।	पासाङ्तिवा डुसुङ् ।	पासाङ्हरू रोए ।

उपर्युक्त वाक्यमा 'डिलक्सुङ्', 'गोठे लंसुङ्' 'डुसुङ्' अकर्मक क्रिया हुन किनभने यी वाक्यमा 'कं डिलक्सुङ्', 'कं गोठे लंसुङ्' 'कं डुसुङ्' भन्ने प्रश्नोत्तर हुँदैन । शेर्पा भाषामा पाइने डुसुङ्, गोठेलुंगु, डिलगु, फिर, ठोत्, आदि अकर्मक क्रिया हुन् ।

समापकताको आधारमा

क्रियाले वाक्य टुड्याउने र नटुड्याउने आधारमा क्रियालाई निम्नानुसार दुई प्रकारमा विभाजन गर्ने गरिन्छ :

समापिका : सामान्यतः क्रियाहरू वाक्य समापक (वाक्य टुड्याउने) शब्दको रूपमा चिनिन्छन् । त्यसैले यिनलाई समापिका वा समापक क्रिया भनिन्छ (अधिकारी, २०५७ : ९३) ।

एकवचन		बहुवचन	
शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शेर्पा भाषा	नेपाली भाषा
पासाङ् ह्वासुङ् ।	पासाङ् आयो ।	पासाङ्तिवा ह्वासुङ् ।	पासाङ्हरू आए ।

उपर्युक्त वाक्यहरूमा कर्ताका लिङ्ग, वचन, पुरुष कुनैले पनि क्रियाको 'ह्वासुङ्' लाई रूपायित गर्न सकेको देखिँदैन । शोर्पा भाषामा पाइने यस्ता क्रियामा कर्ताको लिङ्ग, वचन र पुरुषले गर्दा भने रूपायन हुँदैन ।

असमापिका : वाक्य टुङ्ग्याएर पुरा अर्थ दिन नसक्ने र वाक्य टुङ्ग्याएर पुरा अर्थ लगाउनका लागि अर्को सहायक क्रियाको आवश्यकता पर्ने क्रियालाई असमापिका क्रिया भनिन्छ (शोर्पा, २०५८ : ३९) । शोर्पा भाषाका असमापिका क्रिया निम्नानुसार देखिन्छ :

शोर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शोर्पा भाषा	नेपाली भाषा
ए अजी कं क्याई ह्वाए ?	ए दिदी के गर्दै छौं ?	तुक्क देतु ह्वाए ।	त्यसै बसिरहेकी छु ।
छ्यो लोई ह्वाए ।	वेद पढ्दै छु ।	तो सोइ ह्वाए ।	भात खाँदै छु ।
सोल्जे चोई ह्वाए ।	चिया पकाउँदै छु ।		

यस्ता उदाहरणहरूमा क्याई, देतु, लोइ, सोइ, चोइले मात्र वाक्य पूरा गर्न सकेका छैनन् । वाक्य पूरा गर्नका लागि सहायक क्रिया 'ह्वाए' को आवश्यकता परेको छ । त्यसैले क्याई, देतु, लोइ, चोइ असमापिका क्रिया हुन् ।

अव्यय र यसका प्रकार

क्रिया विशेषण : क्रियाको विशेषता तथा परिवेश जनाउने शब्दलाई क्रियायोगी भनिन्छ । यसबाट रीति, परिणाम, आवृत्ति आदि विशेषता र काल, स्थान, परिणाम, प्रयोजन, सर्त, स्थिति आदि परिवेश बुझिने हुन्छ । विशेषता र परिवेश जस्तो थप सूचना जनाउने हुनाले क्रियायोगीलाई वाक्यका अनिवार्य अङ्ग मानिँदैन (अधिकारी, २०५७ : १०४) । शोर्पा भाषामा निम्नानुसारका क्रिया विशेषण पाइन्छन् :

शोर्पा भाषा	नेपाली भाषा	शोर्पा भाषा	नेपाली भाषा
हारिङ्	आज	टोप्ला	बिहान
सला	भोलि	ना	पर्सि
फिला	बाहिर	द्या	यहाँ
नङ्ला	भित्र	पङ्ला	बाहिर

नामयोगी : विभिन्न किसिमको अर्थगत सम्बन्ध जनाउन नाम वा नाम स्थानिक शब्दसँग आबद्ध भएर आउने शब्दलाई नामयोगी भनिन्छ । यसरी नामयोगीहरू वाक्यमा एक अर्का शब्दका बिचको अर्थसम्बन्ध दर्शाउन आउँछ (अधिकारी, २०५७ : १०७) । जस्तै :

शोर्पा भाषा	नेपाली भाषा
ड मोला सु डाप ?	मसँग को जान्छ ?
श्याम सिन्दा राम ल्यामु ह्वाए ।	श्यामभन्दा राम राम्रो छ ।
किताब दराज नङ्ला ह्वाए ।	किताब दराजभित्र छ ।

मोला, सिन्दा, नङ्ला शोर्पा भाषाका नामयोगी हुन् ।

संयोजक : वाक्यमा शब्द, पलसमूह र उपवाक्य एकाइहरूलाई जोड्ने शब्दलाई संयोजक भन्दछन् (शर्मा र लुइटेल्, २०५४ : १०९) यसले वाक्यका एकाइहरूलाई जोडेर तिनको समुच्चय तयार पार्छ ।

शोर्पा भाषा	नेपाली भाषा
पासाड तड निमा फेप्न ।	पासाड र निमा आएछ ।
छिरिङ् ती हवान डिमा ती माहवान ।	छिरिङ् चाहिँ आयो डिमा आइन ।
तड, ती शोर्पा भाषाका संयोजक हुन् ।	

विस्मयादि बोधक

आश्चर्य, हर्ष, शोक, आदि मनको भाव बुझाउने अव्ययलाई विस्मयादि बोधक भनिन्छ। शोर्पा भाषामा यस्ता अव्यय निम्नानुसार छन् (अधिकारी, २०५७ : ११४) :

आहा ! ममा ! पपा ! खं ! किक्तो ! ओ ! आश्चर्य हर्ष शोक र घृणाको काम गरेको पाइन्छ।

निष्कर्ष

शोर्पा र नेपाली दुबै भाषामा नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया, नामयोगी, क्रियायोगी, संयोजक, विस्मयादि बोधक शब्दहरू पाइन्छन्। शोर्पा भाषाको समूहवाचक नाम नेपालीकै प्रयोग भएको पाइन्छ। नेपाली शब्दवर्ग र शोर्पा शब्दवर्गमा समानता पाइन्छ। तर लिङ्ग व्यवस्थामा भने शोर्पा र नेपालीमा भिन्नता पाइन्छ। शोर्पा भाषामा लिङ्गभेद पाइँदैन। नेपाली भाषामा 'हरू' थपेर बहुवचन बनाइन्छ, भने शोर्पा भाषामा 'तिवा' प्रत्यय जोडेर बहुवचन बनाउने चलन रहेको देखिन्छ। सर्वनाममा पनि समानता देखिन्छ। आदर्श शब्दमा नेपाली भाषामा जस्तै पाइए तापनि सुर, तान र लयको आधारमा मात्र एउटै शब्द पनि भिन्न-भिन्न अर्थ लाग्ने गरेको देखिन्छ, तर नेपाली भाषामा यस्तो पाइँदैन। विशेषण, एकवचन, बहुवचन, सकर्मक, अकर्मक, समापिका, असमापिका क्रियाहरू शोर्पा भाषामा पनि पाइन्छन्। वचनका आधारमा शोर्पा भाषामा क्रियामा भिन्नता आउँदैन। पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्गमा पनि क्रियामा समानता रहन्छ, तर नेपाली भाषामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्गका आधारमा क्रियामा परिवर्तन हुन्छ। यसै कारणले शोर्पा भाषाभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा सबभन्दा बढी लिङ्ग र वचनका आधारमा क्रियामा त्रुटि गरेको पाइन्छ। यो भोट बर्मेली परिवारको भाषाको विशेषता हो।

सन्दर्भ कृतिसूची

अधिकारी, हेमाङ्ग राज (२०५७). *समसामयिक नेपाली व्याकरण अभ्यास तथा प्रयोग*. काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार।

--- (२०७१). *समसामयिक नेपाली व्याकरण*. काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार।

कुँवर, रमेशराज (सन् १९८९). *फाएर अफ हिमाल, एन एन्थ्रोपोजिकल स्टडी अफ द शोर्पाज अफ नेपाल हिमालयन रिजन*. न्यु दिल्ली : निराला प्रकाशन।

गौतम, देवी प्रसाद, भण्डारी, पारसमणि र ओझा, रामनाथ (२०७०). *स्नातक नेपाली*. काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार।

दाहाल, दुर्गा प्रसाद (२०६५). *साधारण नेपाली*. काठमाडौं : एम.के. पब्लिसर्स एन्ड डिस्ट्रिब्युटर्स।
पौडेल, माधव प्रसाद (२०६९). *प्रायोगिक भाषा विज्ञानका प्रमुख आयामहरू*. काठमाडौं : हेरिटेज पब्लिसर्स एन्ड डिस्ट्रिब्युटर्स प्रा.लि.।

शर्मा, मोहनराज र बराल, कृष्णहरि (२०५०). *भाषा विज्ञान र नेपाली भाषा*. काठमाडौं: नवीन प्रकाशन।

शर्मा, मोहनराज (२०५१). *शब्दरचना र वर्णविन्यास, वाक्यतत्व, अभिव्यक्ति र पाठहरू*. काठमाडौं : नवीन प्रकाशन।

--- (२०५४). *शब्दरचना र वर्णविन्यास, वाक्यतत्व, अभिव्यक्ति र पाठहरू*. काठमाडौं : नवीन प्रकाशन।

शर्मा, मोहन राज र लुइटेल्, खगेन्द्र (२०६०). *भाषा विज्ञान*. काठमाडौं, विद्यार्थी पुस्तक भण्डार।
शोर्पा, थुप्तेन लामा (सन् १९९९). *द शोर्पाज एन्ड शारखुम्बु*. काठमाडौं : नेपाल लिथोग्राफिड को. प्रा. लि.।

शोर्पा, पासाङ (२००७). *द शोर्पाज*. काठमाडौं : शोर्पा किदुक यु.के.।